ŞUBAT 2007 / SAYI 287 / 2 YTL (KDV İÇİNDE)

Cumhuriyet GÖSTERİ

AYLIK SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

Mehmet Akif içimize nasıl bir ayna tuttu

Talihsiz Şehzade Cem Sultan'ın öyküsü

alizm ile edebiyat ilişkisi

topya olarak
in Yücel'in
lelen'i

Batur ve
an Günel
kitaplarını
tı

Kadın Filmleri Festivali filmmor dört ili dolaşıyor

CEVDET KUDRET 100 YAŞINDA

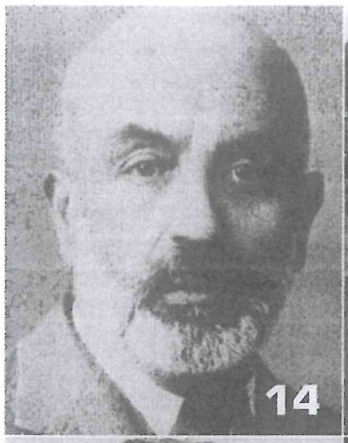

3 şairden
rant Dink'e ağıt

içindekiler

ŞUBAT 2007 / SAYI 287

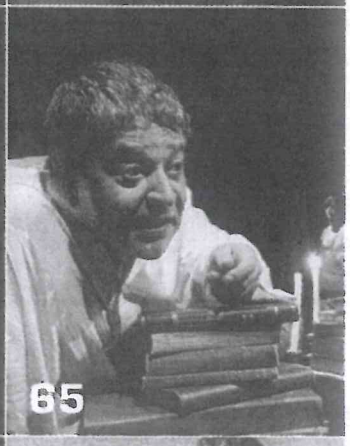

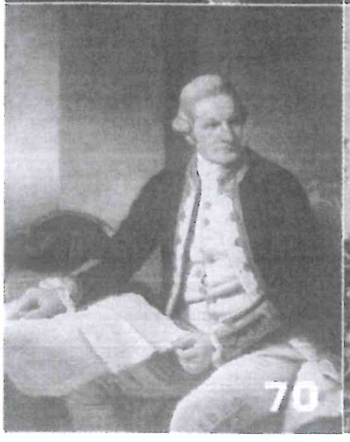

73 şair, Hrant Dink için dizelerini buluşturdu 5
Denizcan Karapınar
Enis Batur: İnsan olarak kendi hesaplaşmamızın oldukça uzağındayız 11
Mustafa Şerif Onaran
Ölümünden 70 yıl sonra Mehmet Akif'i anlamak 14
Banu Bozdemir
Bu festival, kadınların dertleri kadar düşlerini de yansıtıyor 18
Metin Cengiz
Gerçeklik olarak globalizm ve edebiyat ilişkisi 21
Ali Günvar
Dördüncü na't 24
Atalay Girgin
Ütopik, siyasal, felsefi bir roman: Tahsin Yücel'in 'Gökdelen'i 26
Sema Olgaç
Yaşanmışlığa ve yaşama dair herşey masanın üstünde 30
Devrim Çakır
Levent Çalıkoğlu: Çağdaş sanatta bir eylem biçimini tartışarak kitaplaştırdık .. 32
Tarık Günersel
Göze göz 35
Kemal Gündüzalp
'Evvelotel'de 'Saklı' olan 36
Ersin Antep
Adnan Saygun unutulmadı 42
Yaşar Güneş
Yücel Kayıran'ın şiirinde flaneur ve çalgın 44
Hami Çağdaş
Timur Kerim İncedayı: 'Kerem'in Yokluğunda' resimleri hem özlemin hem de farklı kültürülerin birikimiyle oluştu 48
Şükrü Sever
Ağacın diliyle 53
Kemal Ateş
Yine Osmanlıca üzerine 54
Abdülkadir Budak
Kişisel bir şiir tarihi 56
Sibel Arslan Yeşilay
Kerstin Specht: Oyunlarımda yaralarımı gösteriyorum 58
Hasan Efe
Bant karikatür ile öykünün sanatsal metin olarak işlerliği 61
Yaşar İlksavaş
Tersine Dünya: Sorunlarımıza güldürü merceğinden bakan bir oyun 64
Dilek Öztekin
Yeraltından Notlar: Zihin ve ruh dünyasında cesurca bir gezinti 65
Hatice Emel
Burhan Günel: 'Sonsuz Aşkım Hatay'da bireysel öykümle Hatay'ın öyküsü arasında ilmekler attım 66
Ahmet Eken
Kaptan Cook'un uzun yolculuklarının öyküsü 70
Erdem Öztop
Münevver Okur Meriç: Sultan Cem'i esas kişiliğiyle tanıtmayı amaçladım 72
Hasan Akay
Behçet Necatigil'in 'Merdiven' şiirlerine holografik bir bakış -2- 75

Edebiyatımızın 'tek kişilik ordu'su Cevdet Kudret 100 yaşında
Mutlu azınlığa mensup bilge bir ses **İpek Şahbenderoğlu** 82 ■ Yaşamöyküsü: Edebiyat için çarpan bir yürek 83 ■ Cevdet Kudret: Şiirde direnen yarına kalır **Doğan Hızlan** 84 ■ Romanları toplumsal gelişimimize sınıfsal açıdan bakışıyla önemli **Sennur Sezer** 85 ■ Edebiyatın ağır işçisiydi **Adnan Özyalçıner** 87 ■ Dede Korkut'tan Ortaoyunu'na edebiyatımızın kapısını inşa etti **Muharrem Kaya** 88 ■ Hikâyelerinde okuru insan gerçeğiyle, çelişkileriyle yüzleştirdi **Efnan Dervişoğlu** 89 ■ Cemil Kavukçu: Denemeleri, bugün yazılmış gibi tazeliğini koruyor **İpek Şahbenderoğlu** 92 ■ Deneme nasıl bir dönemeçte **Nilüfer Kuyaş** 94 ■ Cevdet Kudret'in yapıtları 96

Şairlerin ağıdından festivallerin neşesine

73 şair **Hrant Dink**'in acısının yarattığı sarsıntıyı, isyanı şiire döktü. '**Yetimler Ağıdı**', şiirin gür fısıltısı. Bağırmaktan çok daha ruha işleyici, çok daha derin acılar yaratan bir fısıltı. Ortaklaşa bir hareketin şiiri, her şairin bakışı, bir tavır birliği, söz birliği potasında erimiş.

Sayılı günleri, acı dönemleri, mutluluğun ışıdığı anları her zaman edebiyat taşıdı geleceğe. **Hürriyet Gösteri**'de yer verdiğimiz '**Yetimler Ağıdı**' da bunlardan biri olacak.

Edebiyatımızın her türünde eser veren **Cevdet Kudret** tek kişilik bir ordu gibi çalıştı, durmadan araştırdı, yazdı... Doğumunun 100'üncü yılında **İpek Şahbenderoğlu**'nun hazırladığı bir dosya ile bu çalışmalarını tanıtıyor, edebiyatımızdaki yerini vurgulayarak kendisini saygıyla anıyoruz.

Mehmet Akif, en çok tartışılan şairlerimizden. **Mustafa Şerif Onaran**, ölümünün 70'inci yılında onun şairliği üzerine düşüncelerini aktarıyor yazısında.

Atalay Girgin, geçen yılın ilgi çeken romanlarından **Tahsin Yücel**'in '**Gökdelen**'ini bir ütopya olarak ve ilettiği felsefi, siyasal görüşler açısından; **Kemal Gündüzalp** ise **Ayfer Tunç**'un '**Evvelotel**' ve '**Saklı**' kitaplarındaki öykülerini karakterlerinin devamlılığı açısından inceliyor. Her iki incelemenin de sözü edilen kitapları farklı bakışlarla okuma isteği uyandıracağına inanıyorum.

Sanatlar arasındaki ilişkiler her zaman ilgi çeken bir konudur. Daha önceki sayılarımızda da yazılarını okuduğunuz **Hasan Efe** bu kez bant karikatür ile öykü arasındaki yakınlıkları irdeliyor ve sandığımızdan çok daha birbirlerine yakın olduklarını gösteriyor.

Bu sayımızda da yazarlarımızla, şairlerimizle, sanatçılarımızla söyleşiler yaparak, yeni kitaplarını, sergilerini, oyunlarını kendileri aracılığıyla tanıtmak istedik: **Enis Batur**, **Burhan Günel**, **Münevver Okur Meriç**, **Levent Çalıkoğlu** yeni kitaplarını, **Timur Kerim İncedayı** bu ay açacağı sergisindeki resimlerini, **Kerstin Specht** Bakırköy Belediye Tiyatroları tarafından sahnelenen '**Mutfak Masalı**' oyununu anlattı.

Her zaman olduğu gibi farklı anlayışlarda, farklı biçemlerde şiirlere de yer verdik.

Kadın filmleri festivali **filmmor** beş yaşında. Kurucuları, Ağrı, Diyarbakır ve Van'a da taşınacak olan festivalin öyküsünü ve bu yılın etkinliklerini **Banu Bozdemir**'e anlattılar

Elbette bu kadar değil, yine konularıyla, yazarlarıyla zengin bir **Hürriyet Gösteri** ile karşınızdayız

Sanatla kalın.

Doğan Hızlan
Genel Yayın Müdürü

ŞUBAT 2007 SAYI 28

Hürriyet GÖSTERİ
SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

Yayıncı
Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.

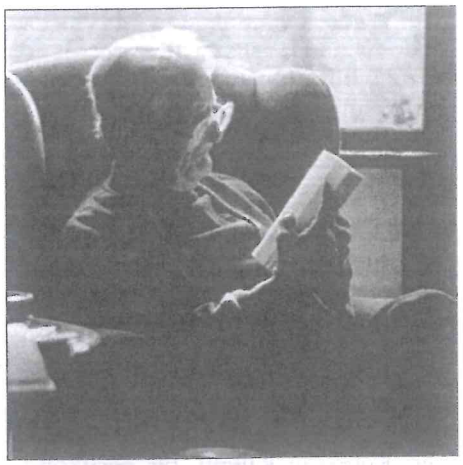
Genel Yayın Müdürü
Doğan Hızlan
Tüzel Kişi Temsilcisi
Sorumlu Yazıişleri Müdürü
Hami B. Çağdaş
Fotoğraf Danışmanı
Ara Güler
Grafik Tasarım
Ali Alparslan

Reklam Grup Başkanı
Ayşe Sözeri Cemal
Reklam Koordinatörü
Gönül Birkiye
Reklam Müdürü
Dilek Güneşer
Rezervasyon
Bülent Gürel
(0212) 677 05 17

Yönetim yeri
Hürriyet Medya Towers,
34544, Güneşli, İstanbul
Telefon:
(0212) 677 03 84
(0212) 677 00 00
gosteri@hurriyet.com.tr

Baskı
Doğan Ofset A.Ş.
Hoşdere Yolu
Doğan Medya Tesisleri
C/Blok 34850
Esenyurt/İstanbul
Telefon: (0 212) 622 19 28

Yayın Türü
Yerel, süreli
Yayının Mahiyeti
Sanat, Edebiyat
Yayının Süresi
Aylık

Hikâyelerinde okuru insan gerçeğiyle, çelişkileriyle yüzleştirdi

EFNAN DERVİŞOĞLU

ğı 2004'teki baskıda ise bu sayı 39 oyun, 19 muhavere, 112 tasvire çıkmıştır. Ayrıca bibliyografya da genişletilmiştir. '**Karagöz**' kitabı, **Ignace Kunos**, **Selim Nüzhet Gerçek**, **Sabri Esat Siyavuşgil**, **Hellmut Ritter**, **Metin And**'ın eserlerinin yer aldığı bir alanda hem inceleme hem de metin yayını ile dikkati çeker. Daha önce Cevdet Kudret kadar fazla sayıda metni yayınlayan olmamıştır. Hâlâ alandaki en önemli eser olma özelliğini korumaktadır.

Kitabın birinci cildinin girişinde '**Karagöz Üzerine**' başlığı altında Karagöz oyununun tarihi, bölümleri, oyun dağarcığı, kişileri ve teknikleri üzerine bilgi verilir. Bu bilgilerin bir kısmı yazılı kaynaklardır bir kısmı da gölge oyunu oynatan hayalîcilerdir. Bu kitap sayesinde Karagöz oyunlarının zengin mizahı, Türk toplumunun mahalle, ev hayatı, toplumsal değerleri böylelikle okuyucuyla, yeni nesillerle buluşmuştur.

Birinci cildi 1973, ikinci cildi 1975'te çıkan '**Ortaoyunu**' kitabı da yine bu alandaki en önemli kitaplardan biridir. İlk ciltte '**Ortaoyunu Üzerine**' başlığı altında ortaoyununun tarihi, oyun yeri, bölümleri, oyun dağarcığı, kişileri hakkında bilgi verilir; ortaoyununu tiyatro olarak görmeyen, ahlâkî açıdan yargılayanlarla, onu halk kültürünün bir parçası olarak görüp diriltmeye çalışanların görüşleri de aktarılır. Ayrıca ortaoyunları metinlerinin basıldığı bibliyografya verilir. Birinci ciltte 9, ikinci ciltte 16 oyun metni yer alır.

Kaynakça

* 'Cevdet Kudret'e Saygı', Haz. İhsan Kudret, Alpay Kabacalı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, 287 s.
* 'Edebiyat Kapısı', Cevdet Kudret, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, 676 s.
* 'Karagöz', Cevdet Kudret, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, 1339+72 s.
* 'Ortaoyunu', 2 cilt, Cevdet Kudret, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1994, 450+528 s.

"Bizim sokak İstanbul'un tâ bir ucundadır. Bu, içinde yirmi kadar ev bulunan çıkmaz bir sokaktır. İlkin on ev boyunca düz gider; sonra sağa kıvrılır, orada bir bahçe duvarı ile tıkanıp kalır. Ağzı, Cerrahpaşa Hastahanesi'nin yanından Davutpaşa İskelesi'ne doğru inen dik yola açılmaktadır. Belediyenin bütün uygarlık araçları onun önünden, ya da çevresinden geçer, fakat içine girmez."

Cevdet Kudret'in hikâye kitabına da adını veren '**Sokak**' hikâyesi böyle başlar. Sözü edilen sokak, Odalariçi Sokağı, Davutpaşa semtinde, anayoldan içerilere doğru birkaç köşe dönüldükten sonra varılan Kasap İlyas Mahallesi'nde yer alır. Bu sokağın 12 numaralı evi ise Cevdet Kudret'in, annesi ve anneannesi ile birlikte uzun bir süre yaşadığı evdir. 'Sokak'ta on iki hikâyenin bir araya gelmesiyle yazarın çocukluğunun 12 numaralı bir evde geçmesi, hoş bir tesadüf (?) olarak düşünülebilir ayrıca. Çocukluk yıllarının etkisini ve bu etkinin eserlerine yansıyış biçimini, yazarın '**Sınıf Arkadaşları**' (1943) adlı romanında olduğu gibi otobiyografik hikâyelerinde de görmek mümkündür. '**Dikimevi**' adlı hikâyesinde şöyle der Kudret:

"Çocukluğum yoksulluk içinde geçti. Yaşım ne kadar büyürse büyüsün, kendimi çocukluk yıllarımın anılarından kurtaramam. Kimi zaman öyle bir ân olur ki, hâlâ o günlerin içinde yaşıyormuşum gibi bir duyguya kapılırım; o zaman belkemiğimde bir üşüme duyarım, sonra vücuduma bir ateş yayılır, yüzüme kan çıkar, kulaklarım yanar."

Edebiyatımızın çeşitli alanlarında ürünler vermiş, çok yönlü bir yazar kimliği taşıyan Cevdet Kudret'in bu tek hikâye kitabı, 1974'te yayınlanmıştır. Kitapta, 1940'lı yıllarda yazılan 11 hikâye ile 1955 tarihli '**Utanma Korkusu**' yer alır. İlkin **Varlık**, **Söz**, **Yığın** gibi dergilerde; **Markopaşa**, **Zincirli Hürriyet** gazetelerinde yayımlanan bu hikâyelerin, yazıldıktan hayli zaman sonra da olsa bir kitapta buluşmaları, edebiyatımızın hemen her alanında çalışmalar yapmış bir yazarın hikâyelerini bir arada görmemiz açısından mutluluk vericidir. Beklentimizse, genç kuşakların bu hikâyeleri okuma olanağı bulması için, bir 'ikinci baskı'nın gerçekleşmesidir.

YABANCI DİLLERE AKTARILAN HİKÂYELER

Cevdet Kudret'in, kitabın arka kapağında yer alan açıklamasından edindiğimiz bilgiye göre; bu hikâyelerden bazıları yabancı dillere de çevrilmiştir. İlkin **Yığın** dergisinin 15 Ekim 1946 tarihli 2. sayısında '**Bizim Sokak**' adıyla yayımlanan '**Sokak**', "1962'de Moskova'da basılan 'Yirminci Yüzyıl Türkiye Hikâyeleri' antolojisine" alınmış; kitapta '**Naşa Ulitsa/Bizim Sokak**' adı verilmiştir. '**Gök Mahkemesi**', "1973'te Sofya'da basılan bir Türk hikâye antolojisine" alınmış, "onun adı da kitaba ad olarak" seçilmiştir ('**Sadni na Bogove te/Tanrılar Mahkemesi**'). '**Ölü Yemeği**' de "1961'de Amerika'da yayınlanan 'A Treasury of Modern Asian Stories' (Modern Asya Hikâyeleri Seçmeleri adlı antolojiye Türk hikâyesini temsil eden tek örnek olarak" alınmıştır. Yazar, açıklamasında; bu dış ilginin kendisini yüreklendirdiğini, hikâyelerini bir araya getirmesinde etkili olduğunu dile getirir.

Kudret'in '**Göçmen**' ve '**Gök Mahkemesi**' adlı hikâyeleri, '**Sokak**'ın yayınlanışından sonra Bulgaristan'da yeniden yayımlanır. **İbrahim Tatarlı** Sofya'dan göndermiş olduğu 9 Ocak 1979 tarihli mektubunda yazara şu bilgiyi verir: "... burada Yeni Işık gazetesinde, doğum yıldönümünüz vesilesiyle, 'Göçmen' adlı hikâyenizin yayınlanmasına önayak olduk. Öykünüz orada yayınlandı. (sayı 70, 14 Haziran 1977) Bu yıl da Yeni Hayat dergisinde 'Gök Mahkemesi' çıktı (sayı II, 1978, s. 20-21). Gerçekte geçen sene yayınlandı Hâlâ yeni yıla uyamıyoruz. Bu hikâye

Cevdet Kudret, doğduğu "İstanbul'un tâ bir ucundaki" Davutpaşa Kasap İlyas Mahallesi 12 numaralı evin önünde

nizi Bulgarca çıkan aynı başlıklı kitaba almıştım."

'SOKAK'TAKİ HİKÂYELER

'**Sokak**'taki hikâyelerin altısı, '**Eğlencelik**', altısı da '**Ağlancalık**' başlığını taşıyan iki ayrı bölümde okura sunulur: '**Eğlencelik**' bölümünde yer alan hikâyeler şunlardır: '**Karanfil Sokağındaki Ev**' (1948), '**Utanma Korkusu**' (1955), '**Gök Mahkemesi**' (1949), '**Hoş Geldin Victory**' (1946), '**Kulak**' (1946), '**Terlikler**' (1943). Kitabın '**Ağlancalık**' bölümünde yer alan hikâyelerse şöyle sıralanır: '**Sokak**' (1944), '**Dikimevi**' (1943), '**Ölü Yemeği**' (1945), '**Göçmen**' (1945), '**Eşya Piyangosu**' (1947), '**Öbür Ankara**' (1945).

Bu hikâyeler, düşünce boyutunda birtakım benzerlikler taşısa da konuları yönünden çeşitlilik gösterir. İkisinde; küçük memurun sıkıntılı yaşayışı ('**Karanfil Sokağındaki Ev**', '**Utanma Korkusu**'), '**Kulak**' adlı hikâyede; siyasî şubece takip ettirilen bir gencin yaşadıkları anlatılır. '**Hoş Geldin Victory**'de bir İngiliz zırhlısıyla İstanbul'a gelecek olan İngilizler için yapılan hazırlıklar abartılı bir biçimde yansıtılırken; '**Gök Mahkemesi**'nde, görevini kötüye kullanan bir doktorun öldürülmesi sonrasında ruhunun, yargılanış sürecinde yaşadıkları fantastik bir biçimde anlatılır. '**Terlikler**'de bir sanatkârın ölümünün ardından karısının sürdürdüğü ahlak dışı hayatın bir kesiti sunulur. '**Sokak**', '**Dikimevi**' ve '**Ölü Yemeği**', yazarın; çocukluk günlerinden izler taşır ve yoksul ailelerin çileli hayatlarını yansıtır. '**Göçmen**'de Türkiye'ye gelen göçmenlerin acı ve let dolu günleri, '**Eşya Piyangosu** piyango bileti almaya zorlanan köy rin yoksulluğu anlatılır.

'**Sokak**'taki hikâyelerin en u olan ve 1945'te yazılan '**Öbür Ank** köyden kente göç ve gecekondu sorununa eğilmesi bakımından gü liğini yitirmeyen bir konu çevres döner.

"Genç köylü, Âtıfbey maha önünden telsizlere doğru giden şo ilerliyordu." cümlesiyle başlayan ye, yazarın; betimleyici anlatım bi ne sıklıkla yöneldiği hikâyelerinde ridir. Kudret'in kalemi, bir gecek mahallesi atmosferini çarpıcı gör lerle okuyucuya yansıtır. Bu yansı farklı hayatlardan kesitler sun Okuyucu, büyük şehirde; ama bi şehrin tüm olanaklarından uzak, n hirli ne de köylü sayılabilen pek insanı tanırken, bir yapılaşma so olmanın ötesinde, zamanla sosya yaraya dönüşecek olan gecekond ma sorunu üzerinde düşünmeye de nelir.

"(...) Buralara ev yapmak yas bütün şu görülen yapılar kaçak ol kurulmuştu. Burada başını sokacal yer kurmak isteyen kimse, kereste çivisini, kerpicini bir yere yığar, s bir gece sabaha kadar arkadaşla komşuları ile birlikte çalışır, sabahl penceresine perde diye iki bez pa takar, içine bir su testisi, bir şilte, bi da kab-kacak koyar. Artık bu bir nut'tur, yıkılamaz; her türlü sald karşı kanun tarafından korunmakt Ev sahibi, sadece, bu yapıyı izinsiz duğu için yirmi lira para cezasına tırılır; bu da zaten bilinmektedir; da, evin gereçleriyle birlikte, önc hazırlanmıştır."

Cevdet Kudret'in bir hikâyeci se ve gözlemciliğiyle ulaştığı toplu gerçeği, yıllar sonra, alanında uz olan bir bilim adamı da vurgulaya **İlhan Tekeli**, '**Başkent Ankara Öyküsü**' başlıklı yazısında; 1945 sinde Türkiye'de hızla nüfus artışı teren tek kentin Ankara olduğunu ler. Tekeli, o yıllarda (1930- 1945); nut sorunu"nun "sadece Ankara'y gü bir sorun olarak görüldüğünü", kara'da o zaman daha gecekondu konmadığından üçüncü Ankara adlandırılan kesimin ortaya çık yapısal sorun olarak algılanamadı ve bu durumun "zecri tedbirlerle ç lebileceğinin sanıldığını" belirtir. T li'nin vurguladığı yıl, '**Öbür A ra**'nın da yazıldığı yıldır. Kudret, s larca süren betimlemelerinde "A ra'daki gecekondulaşma"nın teme teliklerini de anlatır ve böylece ön

bir sorunumuzu ele almış olur.

Alpay Kabacalı, '**Sokak**'ın yayınlanışının ardından yazdığı bir yazıda, yazarın hikâyelerine ilişkin şöyle der: "(...) gerçekçi, yazıldıkları dönemlerden toplumsal sorunlar, köy ve özellikle kent kesitleri yansıtan, bunların yanı sıra da 'insan' gerçeğini hiç bir zaman ikinci plana düşürmeyen çarpıcı hikâyeler. Canlı, inandırıcı, yaşayan kişiler, toplumlarından, koşullarından ve benliklerinden soyutlanmadan aktarılıyorlar."

Cevdet Kudret'in, içinde yaşadığı topluma eleştirel bir gözle baktığı, bireyin sorunlarını yansıttığı hikâyelerinde bile **toplumsal çelişki**leri, **bürokrasinin işleyişinden kaynaklanan sorunları, adaletsizliği** yansıttığı gözlenir. Elinde işleyecek toprağı olmayan, umudu büyük şehirde arayan yoksul köylüler, iyi niyetli ve dürüst olmalarına, çalışmalarına rağmen karınlarını zor doyuran şehirliler, Kudret'in; insan betimlemelerindeki ustalığıyla "**koşullarından ve benliklerinden soyutlanmadan**" okuyucuya aktarılır. Yazar; yoksul, çaresiz, iş arayan, işi olsa da parası olmayan hikâye kişilerinin karşısına; gücü elinde bulunduran, para ya da mevki sahibi hikâye kişilerini çıkarır ve bu kişiler; toplumun yitirilen değerlerinin, devletin kurumlarıyla vatandaş arasındaki iletişimsizliğin simgelerine dönüşürler.

'**Kulak**' başlıklı hikâyede, bir yandan avukatlık yapmak bir yandan da ceza asistanı olarak Hukuk Fakültesi'nde çalışmak isteyen Ertuğrul'un karşısında, kendisine gelen soruşturma yazılarına abartılı bir şüphecilikle bakan Zaptiye Nezareti Kısm-ı Siyasî Şube Müdürü vardır. Yazar, "şube müdürü olduktan sonra birdenbire değişmiş, en yakın masa arkadaşlarının bile tanıyamayacağı biri haline gelmiş" olan müdürün portresini şöyle çizer:

"Şube müdürü olduğu gün evinde aynanın karşısına geçip, yüzünün alması gereken türlü biçimleri, meselâ kaşlarının çatılışını, ağzının açılışını, dudaklarının bükülüşünü, hele gözlerinin ya sert, ya keskin, ya alaycı, ya derin bakışlarını, ellerinin kollarının hareketlerini, koltuğa nasıl kurulacağını, masaya nasıl yaslanacağını, nasıl oturup nasıl kalkacağını inceden inceye talim etmişti. O günden sonra sokağa çıkarken güler yüzünü sanki kapının yanındaki elbise çengeline asar, onun yerine, çatık kaşlı bir maskeyi suratına geçirirdi. Bu maskeye her gün biraz daha alışmış, alıştıkça onu daha az çıkarır olmuş, eskiden geceleri çıkarırken şimdi yatarken de maskeyle yatağa girmeğe başlamış, insan zamanla nasıl takma dişe alışır da ağzının dişsiz hali kendisini rahatsız ederse, ona da maskesiz yüzü günün birinde işte böyle olağandışı gelmişti."

Yönetici bürokratların, yüksek memurların hemen hepsi ('**Karanfil Sokağındaki Ev**', '**Kulak**', '**Eşya Piyangosu**', '**Göçmen**', '**Hoş Geldin Victory**') insanlık duyguları zayıf ('**Göçmen**', '**Eşya Piyangosu**'), görev ve sorumluluk bilinci taşımayan, kişisel çıkarlarını önde tutan ('**Kulak**', '**Karanfil Sokağındaki Ev**'), kompleksli ('**Kulak**') kişilerdir. Kendilerini sorgulamazlar, yaptıklarını değerlendirmezler, topluma yararlı olmaktan çok uzaktırlar.

'**Göçmen**' hikâyesinde azınlık olarak yaşadıkları topraklardan anayurtlarına dönen ve hava koşullarının olumsuzluğuna rağmen çadırlarda yaşamak zorunda bırakılan insanların çektiği sefalet anlatılır. Yazarın; devlet memurlarına, yönetici kadrolara olan güvensizliği en belirgin biçimiyle bu hikâyede görülür. Göçmenler için oluşturulan komisyonun üyeleri, bir araya gelip sohbet etmekten, yiyip içip eğlenmekten başka bir şey yapmazlar. Hikâyenin sonunda; göçmenlerden biri, "bütün kapıyı kaplayan uzun boyu, geniş omuzları, dağılmış beyaz saç ve sakalı ile köylü bir Kral Lear gibi" karşılarına dikilir:

"(...) Hepsinin kimliğini çiğneyen adımlarla odanın ortasına doğru ağır ağır ilerledi, yürürken boşlukta bacakları sallanan çocuğu masanın üstüne boylu boyunca yatırdı. Şişeler devrildi, tabaklar kırıldı, kadehler döküldü. İhtiyar adam, yükünü bıraktıktan sonra yeniden doğruldu, buğulu gözlerini karşısındakilere çevirdi, alabildiğine gerilen şahadet parmağını masa üstündeki çocuğa doğru uzattı, davetlilerin korkuyla büyüyen gözlerine, solan yüzlerine karşı, kısık, acı, vahşi bir sesle bağırdı:

- Alın! Bunu da yiyin!"

'**Eşya Piyangosu**'nda köylü ile devletin memuru karşı karşıyadır. Yapılacak hastaneye gelir sağlamak için düzenlenen piyangoya katılamayan köylüler, önce jandarmayla sonra da nahiye müdürüyle karşı karşıya gelirler. Köylünün elinde parası olduğunu ve bunu esirgediğini düşünen nahiye müdürü, ne kendisiyle konuşan köylüleri "kanun"dan söz açmasını ne de köylünün kanunların farkında olmasını istemiş. Bir yanda; görevini lâyıkıyla yerine getirmeyen, kişisel çıkarlarını her şeyden üstün tutan memurların aymazlığı bir yanda; onların baskıcı ve sorumsuz davranışları yüzünden acı çeken, yoksulluğuyla baş başa kalan insanların çaresizliği... Haksız kazanç peşinde olanların, rahat; dürüst ve namusluların sıkıntılı yaşayışı... Cevdet Kudret, hikâye kişilerinin çizilişinde de olayların gelişiminde de bu çelişkiyi yansıtır; bu da okuyucuda "böyle gelse de böyle gitmemesi gerektiği" düşüncesini uyandırır.

'**Sokak**'taki hikâyelerin çoğu bürokrasinin halkın üzerindeki baskıcı niteliğini, otoriter devlet anlayışını eleştiren hikâyelerdir. Yazılışları da tek parti bürokrasisinin egemen olduğu yıllara rastlar. Şu da var ki dönemin özelliklerini yansıtmaları yanında günümüz gerçekliklerini de korurlar. Zaman ve koşullar değişse de değişmeyecek olan "insan gerçeği"ni anlatırlar çünkü. Ayıplarımız, kusurlarımız, örselenmiş yanlarımızla bizi anlatırlar. Bu toplumun yıllarca şikâyet edeceği gerçekler de...

HİKÂYELERDE CEVDET KUDRET'İN YAPTIĞI DEĞİŞİKLİKLER

Cevdet Kudret'in, hikâyelerini; yazdıktan çok sonra bir kitapta topladığını belirtmiştik. Dergilerde yayımlanan bazı hikâyelerine bakıldığında; yazarın, zaman içinde bu hikâyelerini gözden geçirdiği, birtakım değişikliklerde bulunduğu gözlenir. Bu değişiklikler yalnızca sözcüklerle sınırlı kalmaz. Kudret, bazı cümleleri sonradan çıkarmış, bazı cümlelerde de değişikliğe gitmiştir. Yazarın bu tutumu, anlatılanın; okurdaki etkisini azaltmamak amacıyla açıklayıcı olmaktan kaçınmak istemesi biçiminde yorumlanabilir.

Sözcüklerdeki değişikliklerse, dil konusundaki denemeleri, tartışmaları ile de tanıdığımız Kudret'in; yabancı kaynaklı sözcükler yerine; onların, konuşma dilimize yerleşmiş olan Türkçe karşılıklarını kullanma isteğine bağlanabilir. Öte yandan, '**Okun İzleri**' adlı şiirinin yayımlandığı (İctihâd, No. 215)

1926 yılından 1992'deki ölümüne dek hep edebiyatın içinde olan ve çeşitli türlerde birçok eseri bulunan yazarın, daha önce yazmış olduklarını da değerlendirme fırsatı bulması; çalışkanlığının, titizliğinin bir göstergesidir.

HİKÂYELERİN ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Cevdet Kudret'in hikâyelerinde, "bit yeniği", "yüz üstü bırakmak", "söz geçirmek", "gözden kaçırmak" gibi günlük konuşmalarda sıkça kullanılan birçok **deyim**le karşılaşırız. Yazarın, deyimler gibi **argo söyleyiş**lere de sıklıkla yer verdiği görülür. "Köpoğlu", "kaltak", "anaforcu" gibi argo sözcüklere, **'Karanfil Sokağı'ndaki Ev**', **'Utanma Korkusu**', **'Kulak**' gibi "yüksek memur-vatandaş" çatışmasının sergilendiği hikâyelerle **'Öbür Ankara**'da rastlanır. Bunun, söz konusu hikâyelerde yansıtılan sosyal ve psikolojik havayla ilgili olduğu söylenebilir. Uzun ve kısa cümleleri bir arada kullanan yazarın, romanlarıyla karşılaştırıldığında, daha uzun cümlelere yöneldiği; bununla birlikte, diyaloglarda; eksiltili ve kısa cümleleri yeğlediği gözlenir.

Betimlemelerin yoğunluğu ise anlatımının en dikkati çeken yönüdür, denilebilir. Yazarın, betimleyici anlatıma yöneldiği sayfalarda, onun şair yönünü de anımsatan **ahenkli söyleyiş**lerle karşılaşırız. Bu söyleyiş özelliği, anlatılanın okurdaki etkisini güçlendirir niteliktedir:

"(...) Günün hemen her saatinde, hemen her çadırda bir çocuğun öksürdüğü, bir kadının ağladığı, bir ihtiyarın inlediği duyuluyordu ve birkaç günde bir de, ölen bir çocuğun ya da bir kadının anasının, babasının, ya da kocasının çığlıkları önceki seslere katılıyor, hepsi birden, ulu bir ses kafilesi halinde, kasabanın dışında, çadırların üstünde, havaya doğru yükseliyor, yukarda rüzgârla sallanıyor, dağılıyor, küçük küçük parçalara ayrılıyor, sağa sola serpiliyor, sonunda duyulmaz oluyordu."

Cevdet Kudret'in hikâyeleri; **unutulmuş bir dönemin insan gerçeği**yle, çelişkileriyle okuru yüzleştiriyor; insanlık hallerimizden yola çıkıp topluma yöneliyor. Günümüzün; bireyin sorunlarının çok daha öne çıkarıldığı hikâyeleriyle karşılaşan okurları, Kudret'in hikâyelerinde de keyif alacağı şeyler bulacaktır.

Cevdet Kudret, bugünün sokaklarında dolaşabilseydi; neler hisseder, neler düşünürdü, kim bilir? Görmeyi bilen gözleri, kalemine neler söyletirdi?..

Efnan Dervişoğlu: Dr., Kocaeli Üniversitesi, KMYO Öğretim Üyesi ■

Cemil Kavukçu: Denemeleri, bugün yazılmış gibi tazeliğini koruyor

İPEK ŞAHBENDEROĞLU

Merkez Kitaplar, geçen yıl sonunda **Cevdet Kudret**'in denemelerinden seçmeleri **'Dillerin Gizli Dünyası- Denemeler 1**' ve **'Kalemin Ucu- Denemeler 2**' başlıklarıyla iki cilt olarak yayımladı. 100. Doğum Yıldönümü'ne yaklaştığımız dönemde, Cevdet Kudret'in 'deneme'leri ile gündeme getirilmesi ayrıca anlamlıydı. Bu kitapları yayıma hazırlayan öykücü Cemil Kavukçu ile hem bu kitapların hazırlık süreci hem de Cevdet Kudret'in denemeciliği üzerine konuştuk

"CEVDET KUDRET'İ OKURKEN ONA SAYGIM DAHA DA ARTTI"

Öncelikle yayıma hazırladığınız kitaplar için sizi kutluyorum. Edebiyatımızın pek çok türünde nitelikli eserler vermiş Cevdet Kudret gibi edebiyat emekçisinin neden öyküleri ya da romanlarını değil de denemeleri yayımlanmak için seçildi? Bu çalışmanın fikir aşamasını, amacını konuşarak başlayalım söyleşimize, dilerseniz. Cevdret Kudret'in denemeleri daha önce dört kitap halinde yayımlanmıştı: 'Dilleri Var Bizim Dile Benzemez', 'Kalemin Ucu', 'Benim Oğlum Bina Okur', 'Bir Bakıma'. Neden daha önce yayımlanmış bu kitaplardaki denemeler iki kitapta toplandı?

Cevdet Kudret'in yüzüncü yaş gününde denemeleri ile yeniden gündeme gelmesi bence de anlamlı. Böyle bir seçimin bana ait olmadığını hemen belirteyim. Benden istenen, sözünü ettiğiniz dört deneme kitabını tarayıp, dil ve eğitim üzerine yazılmış denemelerden oluşan bir seçkiyle, edebiyat üzerine yazılmış olanlardan bir seçki hazırlamamdı. Bu, Merkez Kitap'ın önerdiği, sayın Ayşe Kudret'in de onayladığı bir seçim.

'Dillerin Gizli Dünyası' ve 'Kalemin Ucu'nu hazırlarken nasıl bir yol izlediniz? Bunu seçtiğiniz yazılar açısından soruyorum. Daha önce yayımlanmış deneme kitaplarına göz gezdirdiğimizde dışarıda bırakılan yazılar söz konusu. Örnekle baktığımızda, 'Kalemin Ucu' adlı kitabının Cem Yayınları tarafında yayımlanan 1991 tarihli baskısında Yahya Kemal üzerine üç ('Konumu Yahya Kemal: Bibliyografyayı Kılanmak', 'Karpuz Üzerine Çeşitlemeler', 'Yahya Kemal Üzerine Aykırı Düşünceler') Sabahattin Ali üzerine ise iki yazı ('Konumuz Sabahattin Ali: Aydınlığa Doğru' ve 'Sabahattin Ali Üzerine Notlar') bulunuyor. Siz bunlardan sadece 'Yahya Kemal Üzerine Aykırı Düşünceler' ile 'Sabahattin Ali Üzerine Notlar' başlıklı yazıları seçmişsiniz. Bu açıdan Cevdet Kudret'i okurken neleri dikkat ettiniz?

Deneme kitaplarını okuyup, söz konusu kitaplara girecek yazıları ayırdım her biri için notlar tuttum. Yaz aylarında Cevdet Kudret'i yeniden okumak dönüp dönüp okumak çok zevkliydi. Dizgiden kaynaklanan o kadar çok hata vardı ki, üstadın kitapları eline aldığında nasıl üzüldüğünü düşündüm. Değişik zamanlarda yazılmış, birbirinin yakın denemelerden birini seçmek zorunda kaldım. Bu seçim birinin öbürüne oranla daha nitelikli olmasından kaynaklanmıyor kuşkusuz. Üstelik böyle bir sınıflandırma yapmak haddime düşmez. Bazı yazılar da iki kitabında birden yer almış. Örneğin, 'Ziya ile Geçen Zaman' hem 'Kalemin Ucu'nda hem de 'Bir Bakıma'da yer alıyor. Her seçkinin mutlaka öznel bir yanı vardır. Bu nedenle de yayımlandıktan sonra tartışılırlar. Bir başka seçici benim dışarıda bıraktığım denemeyi kitaba alır benim seçtiğimi almayabilirdi. Belirlenen çerçeve içine giren ama kitaplara alınmayan yazılar tamamen benim seçimim. Bir başka etken de, kitapların sayfa sayılarının belli bir sınırı aşmamasının istenmesiydi. Örneğin, 'Bir Bakıma'da, 'Kişiler Üzerine' alt başlıklı bölümde 'Bodrum Sürgünü-1/Mavi Sürgün Olayı' ve 'Bodrum Sürgünü-2/Akdeniz'i Yeniden Yaratan Adam' başlıklı